

פרסית 332–586	הלניסטית 63–332	רומית 63 לפני סה"נ–324 לסה"נ	ביזנטית 324–638	מוסלמית קדומה 638–1099	צלבנית 1099–1291	מוסלמית מאוחרת 1291–1516	עות'מנית 1516–1917
------------------	--------------------	---------------------------------	--------------------	---------------------------	---------------------	-----------------------------	-----------------------

הסיור באתר:

המסלול הארוך:

החפיר הדרומי:

נראה בקרבת החניה, לפני הכניסה לגן הלאומי. החפיר, שהיה יבש, הוא חלק ממכלול הביצורים של העיר הצלבנית. הוא מקיף את העיר משלושה עברים; בצד המערבי מוגנת העיר באופן טבעי במצוק הכורכר הזקוף. החפיר תחום בצד אחד בחומת העיר ובצד השני בקיר, עומקו כ-4 מ' ורוחבו כ-10 מ'.

תצפית על הווילה הרומית:

התצפית ממוקמת על תוואי החומה מהתקופות המוסלמית והצלבנית. משני צדי החומה נראים שרידי מתקנים מהתקופה הביזנטית, ששימושם אינו ברור.

הווילה הרומית התקיימה כאן במאות ה-1 וה-2 לסה"נ. היא תוכננה ונבנתה לפי מסורת האדריכלות הרומית, וכוללת חצר מרכזית פתוחה מוקפת עמודים, מוקפת בחדרים מקורים.

שביל הים:

מסלול הסיור עובר בתוואי החומה מעל הים, ובו שרידים מתקופות שונות:

החומה – נבנתה בתקופה המוסלמית הקדומה, כנראה בימיו של החליף האומאי עבד אל-מלכ (685-705 לסה"נ), ושופצה באמצע המאה ה-12 לסה"נ בידי הצלבנים. עובי החומה כמטר אחד, והיא הקיפה את העיר מכל עבריה. חלקים מהחומה, שהתמוטטו במשך הזמן, עודם נראים על החוף.

בריכות מים – מערכת של בריכות מים מטיחות מהתקופה הביזנטית.

בור מים - בור חצוב לאיסוף מי גשמים ומעליו קמרון חביתי בנוי. בצדו הדרומי של הקמרון נמצא צינור חרס, שהוביל את המים לבור. זמנו של בור המים אינו ידוע, אך ברור כי בכל התקופות התבססה אספקת המים של העיר על אגירת מי גשמים בבורות חצובים.

בריכת מים – מדופנת באבנים; שימשה לאגירת מים, כנראה מהתקופה הביזנטית.

כבשן סיד – פעל בשלהי התקופה העות'מנית. בכבשן שרפו אבני גיר כדי להופכן לסיד. הכבשן בנוי בור מדופן באבנים בקוטר 4 מ', מעליו תקרת אבן דמוית כיפה, שעליה הניחו את אבני הגיר המיועדות לשרפה. בחלל הבור הסיקו את חומר הבערה, ותהליך השרפה נמשך בין שלושה לשישה ימים.

שרידי החומה הצלבנית – נראים ליד כבשן הסיד.

באזור זה נערכה חפירה, שבה נחשפו מבנים מהעיר הצלבנית, וכן שרידים קדומים יותר: מסוף המאה ה-6 לפסה"נ (התקופה הפרסית) – מהזמן שבו ישבו כאן הפיניקים.

גברה על כוחם של הצלבנים והעיר נפלה לידיהם. המבצר נפל לידי הממלוכים ימים מספר לאחר נפילת העיר, והם אילצו את הצלבנים להרוס ולשרוף אותו ולקחו אותם בשבי.

3. **שער הכניסה הפנימי למבצר** - התנשא לשתי קומות והיה מוגן בשני מגדלים חצי-עגולים. הכניסה לשער כללה סבכת ברזל, ולאחריה שתי דלתות עץ. אולם הכניסה היה מקורה ובו ספסלים משני צדיו. חשיפתו של השער מאמתת את תיאור השער הפנימי של המבצר, הנראה בחותם של הסניור בליאן הראשון, שמקום מושבו היה בארסור.

4. **חצר המבצר** - קומת הקרקע של המבצר, שאורכה 28 מ' ורוחבה 10 מ'.

רצפת החצר הייתה עשויה טיח גס. מהחצר עברו אל הקומה השנייה של המבצר ואל האולמות התת-קרקעיים. החצר מוקפת חדרים, ובצדה המערבי נמצא מגדל העוז.

5. **האולם הצפוני** - אולם ומגדל חצי-עגול. שטח האולם 5x12 מ'. הקירות היו מטיחים טיח לבן, והשתמרו לגובה 4 מ'. אין כאן עדות לקומה שנייה, ושימושו של האולם אינו ברור.

6. **מתקן אחסון** - מתקן עגול שקוטרו 3.30 מ'. קירותיו בנויים אבני גזית והוא היה מקורה בתקרת אבן דמוית כיפה. רצפתו בנויה אבני טחינה. שימש כנראה לאחסון דגנים ומוצרי מזון אחרים.

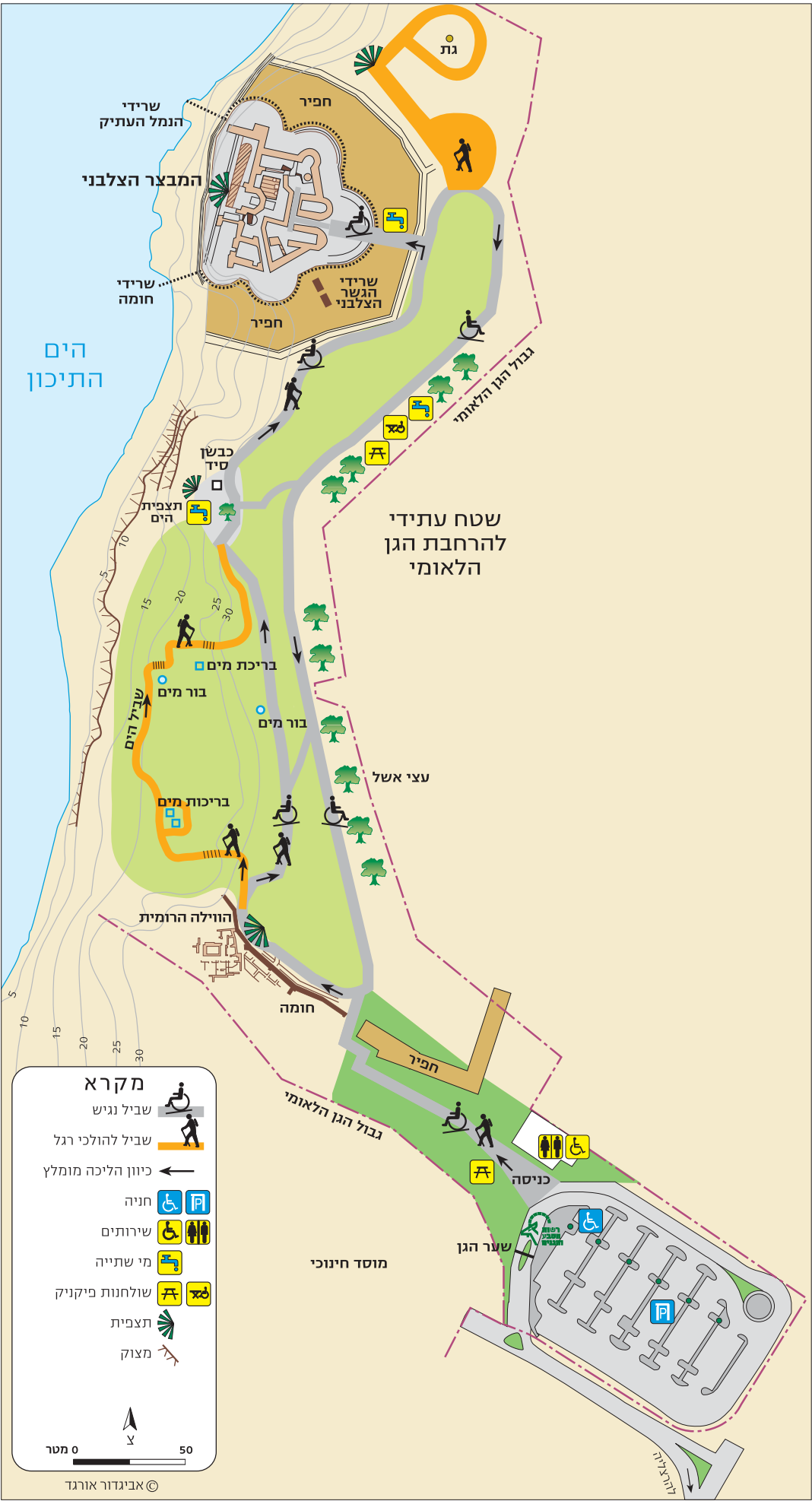
7. **מתקן טחינה** - מתקן עגול שקוטרו 3.40 מ'. רצפתו עשויה אבני גיר ובמרכזו אבן עגולה עם חור במרכזה, ששימשה ציר למתקן הטחינה. המתקן שימש כנראה לטחינת דגנים לקמח. בתוך המבצר התגוררו כמה מאות חיילים והמתקן סיפק את הקמח למזונם.

8. **המטבח** - בצדו האחד שרידים של חמישה תנורי בישול; בצדו השני - שתי בריכות מים מטיחות ותעלת מים.

9. **חדר האוכל** - שימש את חיילי המבצר בזמני הסעודה. במבצר נחשפו קערות חרס רבות, האופייניות לתקופה הצלבנית, ששימשו כלי אכילה יומיומיים; נמצאו גם צלחות מזוגגות ומעוטרות בצבע, האופייניות לתקופה.

קערת חרס מעוטרת ומזוגגת מהתקופה הצלבנית

המבצר הצלבני:

המבצר הוקם בחלק הגבוה ביותר באתר החל משנת 1241 לסה"נ. הוא מוקף חפיר ושלוש מערכות ביצורים: מערכת הביצור החיצונית כללה חומת תמך, מגדלים חצי-עגולים ושער. המערכת הפנימית הייתה קיר היקפי, בגובה כ-6 מ', שתחם את המערכת החיצונית והיה גבוה ממנה. למעשה זהו הקיר החיצוני של שורת החדרים שמסביב לחצר המבצר. מערכת הביצור השלישית הייתה מגדל העוז, שנישא לגובה 10 מ'.

1. **תצפית על המבצר הצלבני** – החפיר של המבצר, שרוחבו 30 מ' ועומקו כ-14 מ', היה יבש והגן על המבצר. אל המבצר נכנסו באמצעות גשר שעבר מעל החפיר (התצפית נמצאת מעל ראש הגשר). הכניסה מקצה הגשר אל השער הפנימי של המבצר הייתה עקיפה.

2. **תצפית** – הקרב על המבצר: ארסור הצלבנית נפלה בקרב יבשה מול צבאו של הסולטאן הממלוכי בייברס ובהנהגתו. הקרב נערך באביב 1265 לסה"נ וממשך ארבעים ימים. צבא הממלוכים היה חזק ומאורגן, חייליו מילאו את החפיר בקורות עץ, קירבו אל החומה מכוונות מלחמה, חפרו מנהרות לכיוון המבצר, וירו אבני קלע וחצים. הלוחמים הצלבנים שרפו את קורות העץ, חפרו מנהרות נגדיות וירו אבני קלע וחצים. עצמת הצבא הממלוכי

10. **תצפית מגדל העוז** – מגדל העוז הוא מבנה מתומן (בעל

שמונה צלעות), שהיה בנוי על גבי קמרון מדורג, והתנשא לגובה 10 מ'. זו מערכת הביצורים השלישית של המבצר, שהיא גם הגבוהה ביותר. מכאן צופים אל הנמל הצלבני, שבכניסה אליו היו שני מגדלים, אחד מכל צד. שרידי שני המגדלים נראים מבצבצים מתוך הים. מכאן ניתן לראות (בזמן ראות טובה) את יפו בדרום וקיסריה בצפון – אף הן היו ערי נמל צלבניות. ממגדל העוז ניתן לצפות אל תוך המבצר ולראות את שרידיו ואת שער הכניסה הפנימי.

11. **החדר השרוף** – לאחר שנכנעו הצלבנים בפני הממלוכים, הכריחו אותם הממלוכים להרוס את המבצר ולשרוף אותו. שרידי השרפה נראים בקירות חדר זה. מחדר זה ירו החיילים הצלבנים אבני קלע וחצים לעבר החיילים הממלוכים, כפי שעשו גם מחדרים אחרים, שפנו לכיוון ראש הגשר והחפיר. במבצר ובסביבתו נמצאו 2,200 אבני קלע, רובן ליד שער הכניסה הפנימי.

12. **תצפית על מערכת הביצורים החיצונית של המבצר** – מכאן נראים חפיר המבצר וראש הגשר, שהוביל אל השער החיצוני של המבצר.

המסלול הקצר:

הליכה בדרך העפר המובילה ישירות אל המבצר הצלבני.

בדרך ניתן לראות את שרידי כבשן הסיד ולצפות על הים, המבצר והנמל הקדום.

בהמשך המסלול מוצבים שלטי הסבר על המבצר והקרב שנערך בין הצלבנים לממלוכים.

